

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління та
національної безпеки
Кафедра економічної теорії, інтелектуальної
власності та публічного управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

БОРОЗДІНА ЖАННА ВАЛЕРІЇВНА

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 328.185:342
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Ж. В. БОРОЗДІНА
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи
ПЕРШКО Лариса Олександрівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

доктор економічних наук, доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

Житомир – 2024

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: **БОРОЗДІНА Жанна Валеріївна**
допускається до захисту.

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № ____ від « ____ » грудня 2024 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

Валентина ЯКОБЧУК
(власне ім'я, прізвище)

« ____ » грудня 2024 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **БОРОЗДІНА Жанна Валеріївна** захистила
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

Анастасія ПРУТ
(власне ім'я, прізвище)

АНОТАЦІЯ

БОРОЗДІНА Ж. В. Державна політика фінансового забезпечення регіонального розвитку. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування. – Поліський національний університет, Житомир, 2024.

Досліджено та обґрунтовано теоретичні засади та здійснена розробка практичних рекомендацій щодо формування державної політики фінансового забезпечення регіонального розвитку. В кваліфікаційній роботі було окреслено форми та методи управління державної політики фінансового забезпечення регіонального розвитку і здійснено аналіз сучасного стану формування державної політики регіонального розвитку. Визначено напрями оптимізації державної політики фінансового забезпечення регіонального розвитку. Обґрунтовано стратегію та напрями вдосконалення формування державної політики фінансового забезпечення регіонального розвитку.

Ключові слова: публічне управління, територіальна громада, місцеві бюджети, фінансове забезпечення, регіональний розвиток.

SUMMARY

BOROZDINA Zh. State policy of financial support for regional development. – Qualification work on the rights of the manuscript. Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 281 «Public management and administration» – Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

The theoretical foundations and practical recommendations for the formation of the state policy of financial support for regional development are investigated and substantiated. The qualification work outlines the forms and methods of management of the state policy of financial support for regional development and analyzes the current state of formation of the state policy of regional development. The directions of optimization of the state policy of financial support for regional development are determined. The strategy and directions for improving the formation of the state policy of financial support for regional development are substantiated.

Key words: public administration, territorial community, local budgets, financial support, regional development.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	8
1.1. Економічна природа та значення фінансового забезпечення розвитку регіону	8
1.2. Нормативно-правові засади державної політики фінансового забезпечення регіонального розвитку	12
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	15
РОЗДІЛ 2. ПОТОЧНИЙ СТАН НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	17
2.1 Сучасний стан фінансового забезпечення регіонального розвитку	17
2.2. Проблемні аспекти забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів	21
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	24
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	25
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	31
ВИСНОВКИ	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	37
ДОДАТКИ	42

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Державне управління регіональним розвитком може стати ключовим чинником у покращенні якості життя людей і підвищенні продуктивності регіональної економіки та інноваційного потенціалу. Практичне значення даного дослідження також полягає в практичній необхідності вдосконалення системи державного управління регіональним розвитком в Україні. Впровадження концепції фінансової підтримки в практику управління регіональним розвитком сприятиме підвищенню ефективності використання наявного потенціалу регіону, посиленню інноваційного процесу, підвищенню конкурентоспроможності регіону та покращенню якості життя населення. Сьогодні актуальним є перетворення регіональних фінансів із джерела, що підтримує бюджетну сферу, на ефективний інструмент фіскальної політики, здатний вирішити проблеми жителів регіону. Влада управлінських органів має вирішальне значення для побудови розумної місцевої фінансової системи. Через місцеві бюджети ВВП перерозподіляється між регіонами, органами місцевого самоврядування та соціальними групами. Чи зможе місцева бюджетна система функціонувати ефективно та розумно, залежить від безперебійної реалізації загальної фіскальної політики та окремих бюджетних політик. Основними питаннями, які потребують вирішення наразі, є наповнення дохідної частини місцевих бюджетів та відповідне фінансове забезпечення напрямів використання бюджетних коштів.

Проблеми державного управління регіональним розвитком досліджували праці багатьох вітчизняних науковців. Водночас, незважаючи на значний інтерес науковців до питань регіонального розвитку та економіки знань, дослідження проблем державного управління регіональним розвитком все ще недостатні. вивчав. Зокрема, потребують подальшого вивчення теоретико-методологічні засади державного управління регіональним розвитком, зарубіжний досвід управління регіональним розвитком та можливості їх застосування в Україні. Це

визначає цілі і завдання, об'єкти і предмети кваліфікаційної роботи.

Метою цієї роботи є надати теоретичні аргументи та практичні пропозиції щодо вдосконалення національної політики фінансової підтримки регіонального розвитку.

Для досягнення поставлених цілей необхідно вирішити наступні *завдання*:

- визначити ознаки, складові та значення фінансового забезпечення регіонального розвитку;
- розкрити сутність та особливості сучасного напрямку державного фінансового забезпечення політики регіонального розвитку;
- аналіз нормативно-правової бази державного управління регіональним розвитком в Україні;
- узагальнення передового закордонного досвіду сприяння регіональному інноваційному розвитку;
- розробка концептуальної моделі державної політики фінансової підтримки регіонального розвитку в Україні.

Об'єктом дослідження є процес реалізації державного фінансового забезпечення політики регіонального розвитку.

Предмет дослідження – сукупність теорій, методів і застосувань національної фінансової підтримки політики регіонального розвитку.

Методи дослідження. Теоретичною основою дослідження є базові положення вітчизняних та зарубіжних науковців щодо вивчення теорій державного управління та регіонального управління. Для досягнення поставленої мети та вирішення поставлених завдань дослідження автором використано окремі загальнонаукові методи та спеціальні методи: абстрагування, узагальнення, порівняння – для з'ясування сутності та характеристик економіки знань як нової парадигми розвитку, визначення її характеру. ключовий вплив на регіональний розвиток громадськості Компоненти та впливи управління методами системного аналізу, синтезу, порівняння та класифікації - вивчення існуючих теоретичних моделей та концепцій державного

управління регіональним розвитком, аналітичних методів, методів узагальнення, системних методів - вивчення закордонного застосування інноваційні методи державного управління регіональним розвитком та досвід інструментів, висвітлення кращих українських практик.

Список публікацій за темою дослідження. Основні результати цього дослідження були представлені в трьох публікаціях на науково-практичній конференції Поліського національного університету.

Практичне значення отриманих результатів. Вироблені в ході кваліфікаційної роботи теоретичні положення та прагматичні методи вдосконалення державного фінансового забезпечення політики регіонального розвитку будуть використані органами державної влади та місцевого самоврядування для вдосконалення управління своїми фінансовими ресурсами.

Елементи наукової новизни. У роботі досягнуто нових наукових результатів та спільно вирішено важливе завдання поглиблення впровадження теоретичних положень державної політики фінансового забезпечення регіонального розвитку та надання практичних пропозицій.

Практичне значення отриманих результатів. Вироблені в ході кваліфікаційної роботи теоретичні положення та прагматичні методи вдосконалення державного фінансового забезпечення політики регіонального розвитку будуть використані органами державної влади та місцевого самоврядування для вдосконалення управління своїми фінансовими ресурсами.

Елементи наукової новизни. У роботі досягнуто нових наукових результатів та спільно вирішено важливе завдання поглиблення впровадження теоретичних положень державної політики фінансового забезпечення регіонального розвитку та надання практичних пропозицій.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, та трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що має 46 найменувань. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 42 сторінки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

1.1. Економічна природа та значення фінансового забезпечення розвитку регіону

В умовах глобалізації в сучасному світі результати науково-технічного прогресу та інноваційного розвитку визначають розвиток регіональних фінансів і соціальної економіки, зумовлюють підвищення її конкурентоспроможності на внутрішньому та міжнародному рівнях, а також забезпечують розвиток регіональної економіки. Економіка. Суспільний добробут людей забезпечує важливі засоби для країни: матеріальні, соціальні, культурні, духовні та екологічні блага.

Крім того, регіональний фінансово-економічний розвиток ґрунтується на єдності, взаємодоповнюваності та посиленні економічних складових, що відображають стабільність та ефективність економічного зростання, а також інтереси територіальних громад, що забезпечує умови для підвищення стандартів. Впливає на рівень життя населення регіону [1]. Складові фінансово-економічного розвитку регіону наведені на рисунку 1.1.

Рис. 1.1. Єдність компонентів фінансово-економічного розвитку регіонів

Джерело: складено за даними [5].

Запропонована схема показує взаємозалежний вплив економіки на інтереси територіальних громад під впливом стимулів, що є визначальним для забезпечення регіонального розвитку. Перерозподіл ресурсів, забезпечення соціального захисту населення, фінансування різних сфер економічної діяльності та інші заходи. Тому мобілізація фінансових ресурсів до бюджету є одним із важливих завдань створення сприятливих фінансово-економічних умов для функціонування регіону [2].

Оскільки фінансова підтримка є основою реалізації політики регіонального узгодженого розвитку, необхідно з'ясувати сутність поняття «фінансова підтримка», а її функціональна структура з урахуванням регіональних аспектів почала ставати темою дослідження. Дослідження вітчизняних науковців багатогранні та специфічні, виявляють свою специфіку у зв'язку з новими явищами та новими проблемами соціально-економічного розвитку країни та регіону. Аналіз наукової літератури дозволив виділити декілька способів характеристики змісту поняття «фінансове забезпечення» (табл. 1.1).

Таблиця 1.1.

Підходи до визначення сутності фінансового забезпечення регіону

Автори	Визначення
В. Опарін	Фінансове забезпечення – один із методів фінансового впливу на соціально-економічний розвиток, який реалізується на основі відповідної системи фінансування.
Л. <u>Першко</u>	Фінансове забезпечення – це певна система джерел і форм фінансування розвитку економічної та соціальної сфер суспільства
М. <u>Гридіна</u> , В. <u>Захожай</u> , Л. <u>Осіпчук</u>	Фінансове забезпечення – це формування цільових грошових фондів у достатньому розмірі та їх ефективне використання
Т. <u>Богодіб</u>	Фінансове забезпечення – це процес акумуляції необхідних обсягів фінансових ресурсів для задоволення загальнодержавних потреб, потреб підприємницьких структур та домогосподарств
В. <u>Дем'янишин</u> , С. <u>Юрій</u>	Фінансове забезпечення – один із методів фінансового механізму, покликаною забезпечувати розподільчі та <u>перерозподільчі</u> процеси з метою утворення доходів і фондів коштів II підхід
Р. Щур	Фінансове забезпечення – це метод фінансового механізму, за допомогою якого формують і використовують фонди коштів і який характеризує зміст впливу фінансів на різні аспекти розвитку суспільства

Джерело: складено автором за даними [4, 5, 6, 7, 8]

Необхідно визначити основні підходи до розуміння поняття фінансової безпеки. Фінансова підтримка є основним засобом впливу на фінансовий і соціально-економічний розвиток. Вона регулюється на основі відповідної операційної системи і може здійснюватися через три форми власного залучення коштів, запозичення та зовнішнє фінансування [14].

На основі узагальнення цих методів визначимо сутність поняття «фінансове забезпечення», яке трактуємо як процес накопичення необхідного обсягу фінансових ресурсів з різних джерел для задоволення потреб збалансованого суспільного розвитку [6]. Тому в науковій літературі йдеться про фінансове забезпечення місцевого самоврядування, інститутів місцевого самоврядування (самоврядування), розвиток територій (регіонів) тощо. На перший погляд, ці схожі категорії при глибшому аналізі виявляються різними. Спробуємо визначити різницю.

Л. Першко взяла до уваги фінансову підтримку місцевої влади, пояснивши її як «комплекс заходів щодо накопичення, розподілу і використання фінансових ресурсів, спрямованих на створення умов для ефективного здійснення економічних процесів, запланованих соціальних програм і профілактики на відповідній території», усунення порушень у використанні фінансових ресурсів, [28]. Але ми вважаємо, що це визначення більше підходить для фінансової підтримки місцевого самоврядування, оскільки під підтримкою місцевої влади ми маємо на увазі витрати на утримання органів місцевого самоврядування.

Під механізмом фінансового забезпечення розуміють сукупність економічних взаємовідносин, що породжуються пошуком, залученням та ефективним використанням фінансових ресурсів та організаційних принципів, методів і форм управління, які впливають на соціально-економічне життя регіональних одиниць і суб'єктів господарювання [21].

Регіональне фінансове забезпечення політики сталого розвитку – це система стратегічних і тактичних заходів та інструментів для виконання управлінськими

органами своїх обов'язків і забезпечення збалансованого регіонального розвитку шляхом мобілізації фінансових ресурсів, оптимізації розподілу та ефективного використання фінансових ресурсів. Використовується відповідно до пріоритетного напрямку сталого розвитку [12].

Сутність цієї системи визначається як взаємовідносини між державними органами, органами місцевого самоврядування та корпоративною діяльністю та громадянами в процесі надання суспільних благ та їх ресурсів. Науковець вважає, що інституції місцевого самоврядування за своєю природою як приватні інституції і водночас як органи державної влади мають можливість залучати приватні підприємства до виробництва та надання місцевих суспільних благ. На основі підрядних тендерів використовуються також кошти громадських організацій, некомерційних товариств, громадських організацій, які отримують трансферти з державного бюджету [15]. Не слід ототожнювати поняття «фінансова безпека» та «фінансова безпека».

Основою регіонального фінансового забезпечення є загальний обсяг регіональних фінансових ресурсів, який можна визначити як кошти, що використовуються на регіональний фінансовий, соціально-економічний розвиток [27]. Участь органів місцевого самоврядування в забезпеченні економічного і соціального розвитку території Спроможність органів місцевого самоврядування виконувати покладені законом функції та завдання безпосередньо залежить від обсягу фінансових ресурсів, які вони мають.

Факторів, які впливають на фінансові ресурси органів місцевого самоврядування, багато, основні з них [9]:

- стан фінансових ринків країни та реальна спроможність органів місцевого самоврядування використовувати залучені (позики) та залучені кошти (місцеві позики);

- склад і фінансове становище підприємств та інших комерційних структур, що належать до місцевого господарства.

Регіональні системи управління фінансами особливо важливі в ситуаціях, коли юридичні особи володіють переважною більшістю фінансових ресурсів та мають диверсифіковані форми власності, які безпосередньо не пов'язані з органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Його основна мета – мобілізація фінансових ресурсів регіону та забезпечення сталого економічного та соціального розвитку регіону. Впроваджувати її елементи на підприємствах, установах, сім'ях та місцевих управлінських органах для забезпечення цільового використання відповідних ресурсів на основі властивих їм ринкових умов і законодавчо встановлених функцій [19].

Коли деякі дослідники говорять про фінансову підтримку місцевої автономії, вони обмежують її коштами місцевого бюджету [16]. Проте за сучасних умов, коли держава та місцеве самоврядування, приватні підприємства та населення разом стають основними суб'єктами впливу на регіональний розвиток, регіональні фінансові ресурси не обмежуються бюджетними коштами.

1.2. Нормативно-правові засади державної політики фінансового забезпечення регіонального розвитку

Як інструмент здійснення фінансової підтримки регіонального розвитку, місцеві фінанси діють згідно з нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами центральних органів виконавчої влади прийняті установами, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування відповідно до Конституції України [20], Закону України про бюджет [21], Закону України «Про Державний бюджет на поточний рік» [22] і т.д.

Через недосконалість законодавства щороку переглядаються існуючі та нові правила організації бюджетного процесу, регулювання руху фінансових ресурсів

та розвитку міжбюджетних відносин. Законом про Державний бюджет України щороку встановлюються тимчасові засади формування державного та місцевих бюджетів, їх взаємодії, розподілу повноважень та консолідації дохідних джерел. У цьому контексті бюджетні рішення характеризуються суперечливістю та непередбачуваністю. Вони неефективні та не сприяють стабільності та вдосконаленню бюджетного процесу.

Європейська хартія місцевого самоврядування [24], ухвалена Україною у 1997 році, стала першим правовим законопроектом, який пожвавив український рух за місцеве самоврядування, заклавши основу для децентралізації бюджетної системи та формування самоврядування. Автономні місцеві бюджети [24], кількість яких має відповідати функціям, покладеним на місцеві органи влади.

Надавати підтримку фінансово слабшим органам місцевого самоврядування через процедури бюджетного вирівнювання або аналогічні заходи. Місцева влада може отримувати гранти «не для фінансування конкретних проектів» і у спосіб, який не обмежує їхню свободу реалізації політики в межах власної сфери компетенції.

Ще одним документом, який потребує обов'язкового перегляду, є Закон України «Про бюджет України» [21] (№ 2456-VI від 8 липня 2010 р.). Закон про бюджет України регулює відносини у процесі формування, розгляду, затвердження, виконання та розгляду звітів про виконання бюджету, а також контролю за виконанням державного бюджету та місцевих бюджетів України, визначає питання відповідальності за порушення бюджетного законодавства та державних і місцевих боргів Правові засади формування та відшкодування.

Перш за все, можна забезпечити надання якісних та зручних державних послуг, створити демократичні інститути участі, задовольнити інтереси громадян у всіх сферах життя відповідної території, узгодити національні інтереси та інтереси територіальних громад. З прийняттям 28 грудня 2014 року Закону

України «Про внесення змін до Закону про бюджет України щодо реформування міжбюджетних відносин» [22] до статті 24-1 (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2.

Порівняльний аналіз законодавчих норм, що регулюють розподіл та використання коштів ДФРР

Показник	Закон України № 4318-XI «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України» [22] (2012 рік)	Закон України № 79-УПІ «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» [22] (2014 рік)
Напрямки використання коштів фонду	- виконання державної стратегії регіонального розвитку та регіональних стратегій розвитку; - виконання державних цільових програм та інвестиційних програм (проектів) у частині виконання заходів регіонального розвитку; - виконання угод щодо регіонального розвитку та програм подолання депресивності територій; - виконання державних програм розвитку транскордонного співробітництва; - виконання програм і заходів соціально-економічного розвитку регіонів, включаючи програми і заходи розвитку окремих адміністративно-територіальних одиниць (зокрема, малих міст, гірських населених пунктів, населених пунктів зон спостереження тощо)	- виконання інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку (у тому числі проектів співробітництва та добровільного об'єднання територіальних громад), що мають на меті: • розвиток регіонів; • створення інфраструктури індустриальних та інноваційних парків; - проекти, що відповідають пріоритетам, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку та відповідних стратегіях розвитку регіонів.
Критерії розподілу коштів фонду	Відповідно до чисельності населення, яке проживає у відповідному регіоні (далі - перший критерій розподілу), % коштів	
	70 %	80 %
	З урахуванням рівня соціально-економічного розвитку регіону відповідно до показника валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу (далі - другий критерій розподілу), % коштів	
	30 %	20 %
Території фінансування	Автономна Республіка Крим, області, міста Київ та Севастополь	Автономна Республіка Крим, області, міста Київ та Севастополь
Норма співфінансування проектів з місцевих	відсутня	10 % від загальної вартості проектів

Джерело: складено м за даними [22, 20, 8].

Водночас пізніше у 2010 році було прийнято нову редакцію Закону про бюджет України, яка виправила багато недоліків і прогалин у старому бюджетному законодавстві. До переліченого основного нормативно-правового

документа: Закону України «Про місцеві державні адміністрації» (від 09.04.1999 р. № 586-ХТВ) необхідно додати деякі супровідні та додаткові документи [25]. Відповідно до Конституції України цей Закон встановлює організацію, повноваження та порядок діяльності місцевих органів державної влади.

Річний Закон України "Про Державний бюджет України" містить інформацію про обсяги міжбюджетних трансфертів - дотацій вирівнювання, додаткових дотацій та дотацій - метою цих трансфертів місцевим бюджетам є досягнення територіального фіскального паритету, збалансованість місцевих бюджетів. та забезпечити мінімальний гарантований державою рівень соціального обслуговування населення[22].

У пояснювальній записці до проекту змін до Закону про бюджет України (щодо реформування міжбюджетних відносин) не підтверджено причини зміни процентної ставки. Однак такий крок може бути зумовлений планами щодо розширення існуючої дохідної бази місцевих бюджетів (у тому числі регіонів із нижчим рівнем ВРП на душу населення) та підвищення їх бюджетної та фінансової самостійності, як зазначено у Звіті. Мета законопроекту[28].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Сьогодні бюджетним законодавством визначено, що основними ресурсами, які можуть розподіляти місцеві органи влади, є доходи місцевих бюджетів, у тому числі місцеві податки та збори, спеціальні фонди та внутрішньобюджетні трансферти. Крім того, згідно із законодавством, місцеві бюджети мають повноваження щодо прийняття кредитів і позик та надання кредитів. Законодавче та нормативне забезпечення функціонування бюджетної системи України є засобом реалізації бюджетної політики та мірою дотримання державної бюджетної дисципліни, а також виявлення та залучення потенційних фінансових

ресурсів і ресурсів зовнішніх інвесторів та формування об'єднаного, забезпечують фінансову основу господарського процесу відповідної території, реалізують заплановані соціальні програми та проекти, забезпечують стабільну роботу інфраструктури та покращують місцеве середовище проживання. Це поняття не слід ототожнювати з фінансовою підтримкою місцевої автономії та фінансовою підтримкою місцевих органів влади, яка має вужче значення. Фінансові ресурси відрізняються великою різноманітністю і є основою фінансового забезпечення розвитку територій. З огляду на це подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку його детальної класифікації.

РОЗДІЛ 2.

ПОТОЧНИЙ СТАН НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

2.1. Сучасний стан фінансового забезпечення регіонального розвитку

Як економічна категорія фінанси через фінансові механізми впливають на соціально-економічний розвиток регіону, відображаючи спрямованість, характер і сутність фінансових операцій. Тому від рівня фіскального потенціалу регіону значною мірою залежить ефективність регіональної політики, покращення показників якості життя населення, реалізація необхідних соціальних програм. Аналіз існуючих методів фінансової організації показує, що фінансовий менеджмент може здійснюватися на процесній та систематичній основі. З точки зору процесного підходу фінансовий менеджмент полягає у використанні сукупності форм, методів і прийомів управління потоком фінансових ресурсів [33].

Фінансовий механізм — це система фінансових взаємовідносин, що виникають під час формування, розподілу та використання фінансових ресурсів для забезпечення реалізації соціальних та економічних інтересів у регіоні. Метою цих відносин є фінансовий потенціал усього регіону і, зокрема, суб'єктів фінансово-економічних відносин кожного регіону. Основними завданнями місцевої фіскальної реформи є: забезпечення саморозвитку місцевого самоврядування; забезпечення фіскальної безпеки місцевого самоврядування та створення умов для інноваційної та інвестиційної діяльності органів місцевого самоврядування [23].

Слід зазначити, що фінансовий механізм реалізації регіональних соціально-економічних інтересів включає методи, важелі, стимули та системи інструментів управління регіональними фінансами для забезпечення прийняттого рівня

регіонального розвитку та підвищення якості регіонального розвитку. Реалізація соціально-економічних переваг регіону через фінансові механізми потребує фінансової спроможності регіону та здатності ефективно використовувати свої фінансові ресурси. Розглянемо реальну реалізацію політики регіонального розвитку держави на прикладі Житомирської області (рис. 2.1).

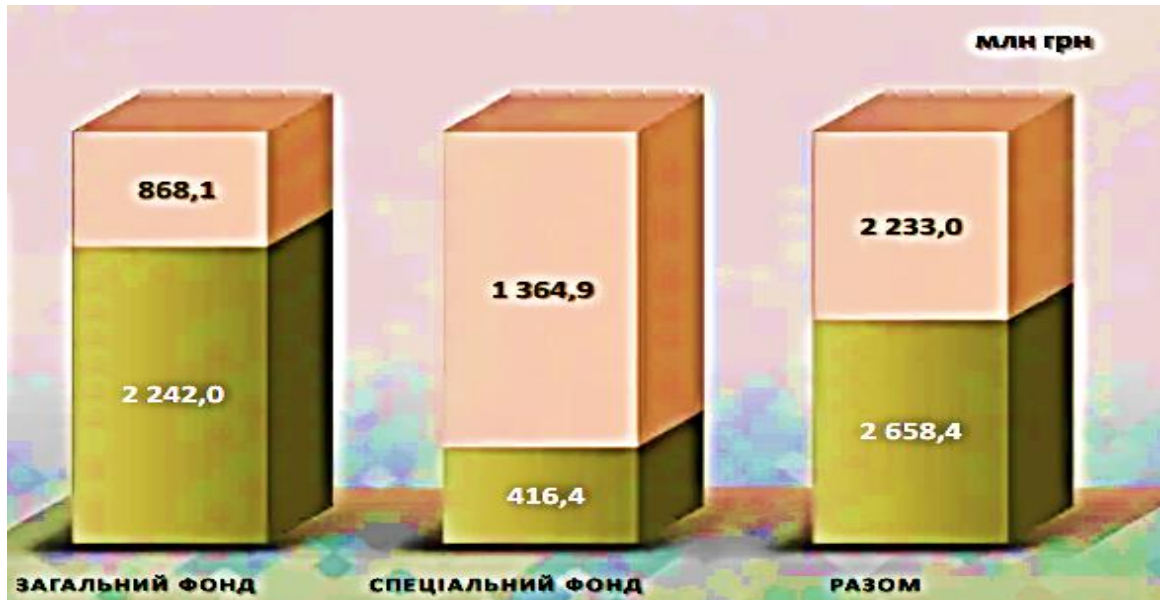

Рис. 2.1. Доходи бюджету Житомирської області за 2023 рік, млн. грн

Джерело: за даними Департаменту фінансів Житомирської облдержадміністрації

Прогноз доходів обласного бюджету на 2025 рік сформовано з урахуванням норм чинного бюджету та податкового законодавства, положення проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік», основних макроекономічних показників соціально-економічного розвитку країни та регіону. Також враховано тенденції та динаміку бюджетних надходжень, поточні податкові бази та розрахунки, надані адміністративними органами (рис. 2.2).

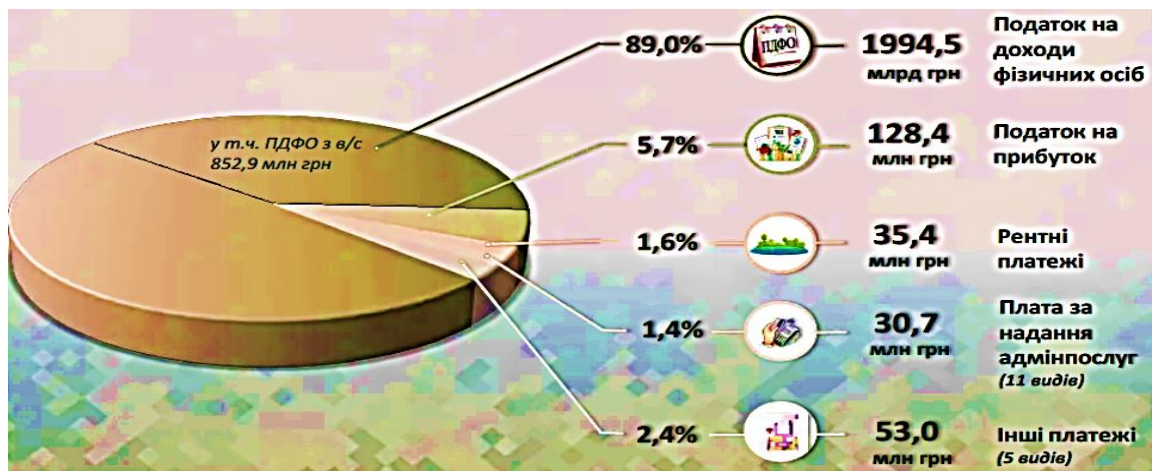

Рис. 2.2. Структура доходів загального фонду бюджету Житомирської області

Джерело: за даними Департаменту фінансів Житомирської облдержадміністрації

Прогнозний обсяг власних надходжень загального фонду обласного бюджету у 2024 році становить 1,4 млрд гривень, що на 35% менше від очікуваних надходжень у 2023 році, тобто 800 млн гривень (рисунок 2.3).

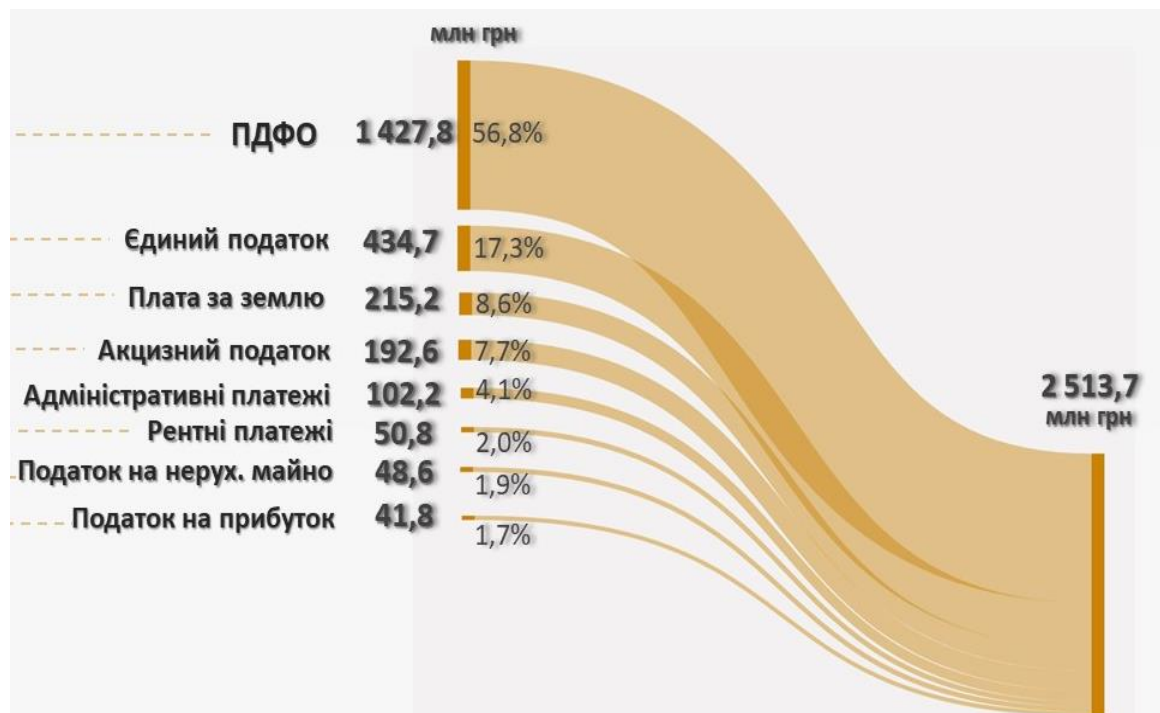

Рис. 2.3. Структура надходжень доходів загального фонду бюджету Житомирської області за перше півріччя 2024 року

Джерело: за даними Департаменту фінансів Житомирської облдержадміністрації.

З огляду на зміни в бюджетному законодавстві, які передбачають повне зарахування податку на доходи фізичних осіб із військового грошового забезпечення до спеціальних фондів державного бюджету, у 2024 році обласний бюджет отримає майже 1 млрд грн надходжень (рис 2.4).

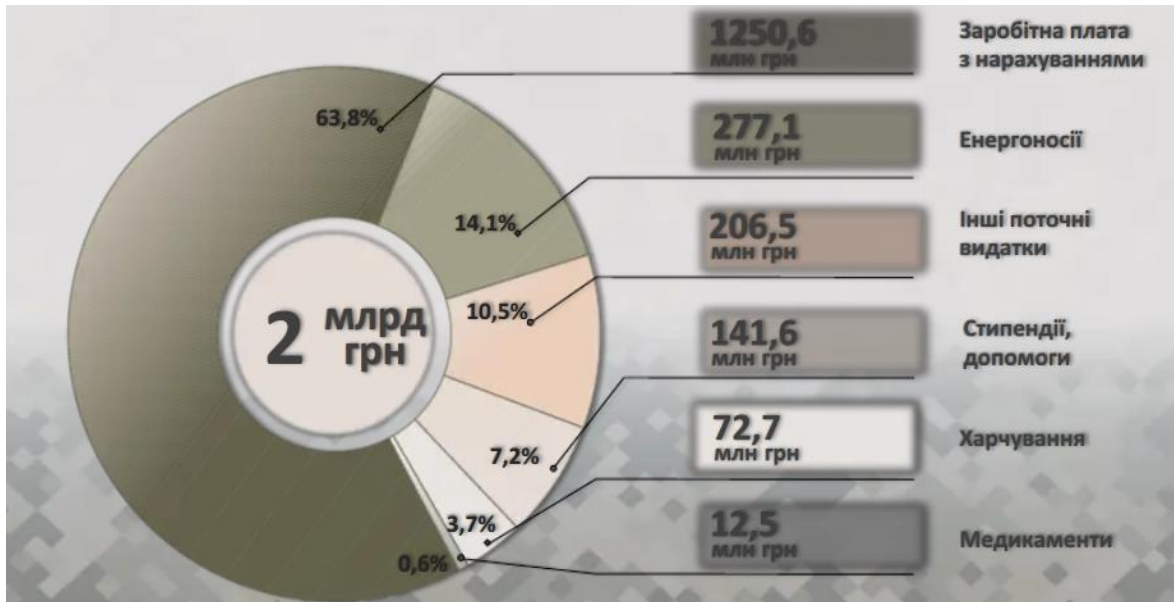

Рис. 2.4. Структура видатків загального фонду бюджету Житомирської області у 2023 р.

Джерело: За даними Мінфіну Житомирської ОДА.

З обласного бюджету передбачено підтримку 103 підприємств із кількістю працівників 8,3 тис. осіб. людей.

Основними пріоритетами районного бюджету на 2025 рік є:

- забезпечити стабільне функціонування соціальної та гуманітарної сфер;
- забезпечити стабільне функціонування соціальної та гуманітарної сфер;
- підтримка ветеранів та внутрішньо переміщених осіб; - Покращувати та розвивати соціальну інфраструктуру;
- підвищення ефективності та результативності використання бюджетних коштів. Крім того, протягом 2025 року буде забезпечено належну увагу та належну підтримку Силам оборони.

2.2. Проблемні аспекти забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів

Наявність достатньої кількості ресурсів в місцевому бюджеті є вихідним показником того, що громада може забезпечувати мешканців різноманітними послугами, впроваджувати важливі соціальні й інфраструктурні проекти, а також підтримувати реалізацію планів розвитку на місцевому рівні. У 2023 році високий рівень досягли 495 громад, оптимальний – 314, задовільний – 200, критичний – 182, низький – 247 громад. Тобто до найменшої спроможності потрапили 429 громад (29,8%). Громади в 16 штатах зафіксували критичні рівні (рис. 2.5).

Рівні спроможності ТГ	Загальна кількість ТГ з відповідним рівнем спроможності	Загальна кількість ТГ з відповідним рівнем спроможності	Динаміка змін	Динаміка змін
	2021 рік	2023 рік	кількість	у відсотках
високий	436	495	59	113,5%
оптимальний	335	314	-21	93,7%
задовільний	263	200	-63	76,0%
низький	271	247	-24	91,1%
критичний	133	182	49	136,8%
	1438	1438		

Рис.2.5. Динамічні зміни рейтингових позицій територіальних громад за 2023/2021 роки

Джерело: складено за даними [12, 2, 18].

У порівнянні з базовим роком 2021 року кількість громад з високим та критичним рівнями сприйнятливості збільшилася на 59 та 49 відповідно. Водночас відбулося скорочення числа громад із найкращим рівнем спроможності на 21, із задовільним – на 63, а з низьким – на 24. Зважаючи на географічні умови та інтенсивність бойових дій, завдяки суттєвому зростанню, які досягли критичних

рівнів у Донецькій, Запорізькій, Луганській та Херсонській областях. Крім того, Закарпатська (15 громад), Івано-Франківська (14), Рівненська (13), Чернівецька (18) області зберегли велику кількість громад на критичних рівнях.

Крім того, у деяких громадах спостерігаються необґрунтовані підходи до їх формування, коли процес об'єднання територіальних громад визначається політичними чи іншими суб'єктивними факторами, а не базується на об'єктивних показниках та критеріях фінансової спроможності регіону (рис. 2.6).

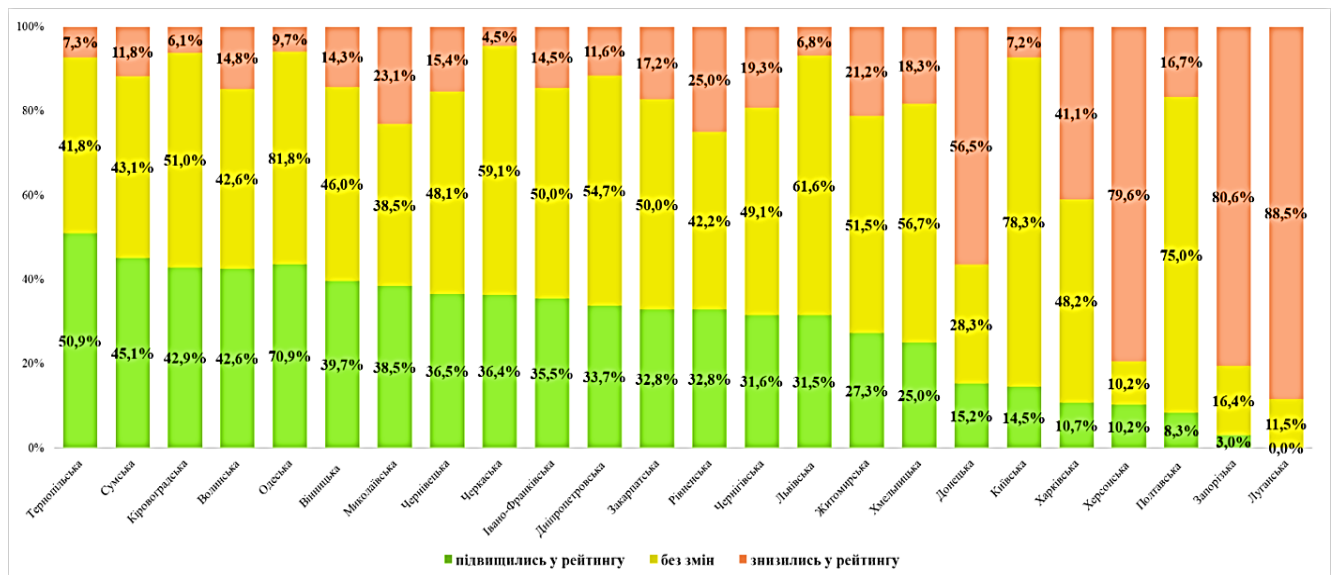

Рис. 2.6. Територіальні громади, які в 2023 році змінили рейтинг в порівнянні з 2021 роком, %

Джерело: складено за даними [28].

Якщо говорити про громади району, то у 424 громадах рейтинговий рейтинг з 2021 року підвищився, а у 327 громад рейтинговий рейтинг знизився. Зниження статусу громади та категорій спроможності громади призведе до збільшення розриву у фінансових можливостях та неспроможності громади надавати якісні комплексні публічні послуги мешканцям громади.

Серед типів адміністративно-територіальних одиниць зросли позиції у 86 містах, 122 селах та 216 сільських громадах. Звільнення відбулося у 76 містах, 116 селах та 135 сільських громадах. Незмінною залишилась наповненість 218 міст,

195 сіл та 274 сільських громад. Тобто майже половина громад (47,8%) залишилися на рівні наповнюваності як за базовим 2021 роком. Відповідно, 424 громади (29,5%) підвищили свій рейтинг і 327 громад (22,7%) знизили свій рейтинг (2,7%).

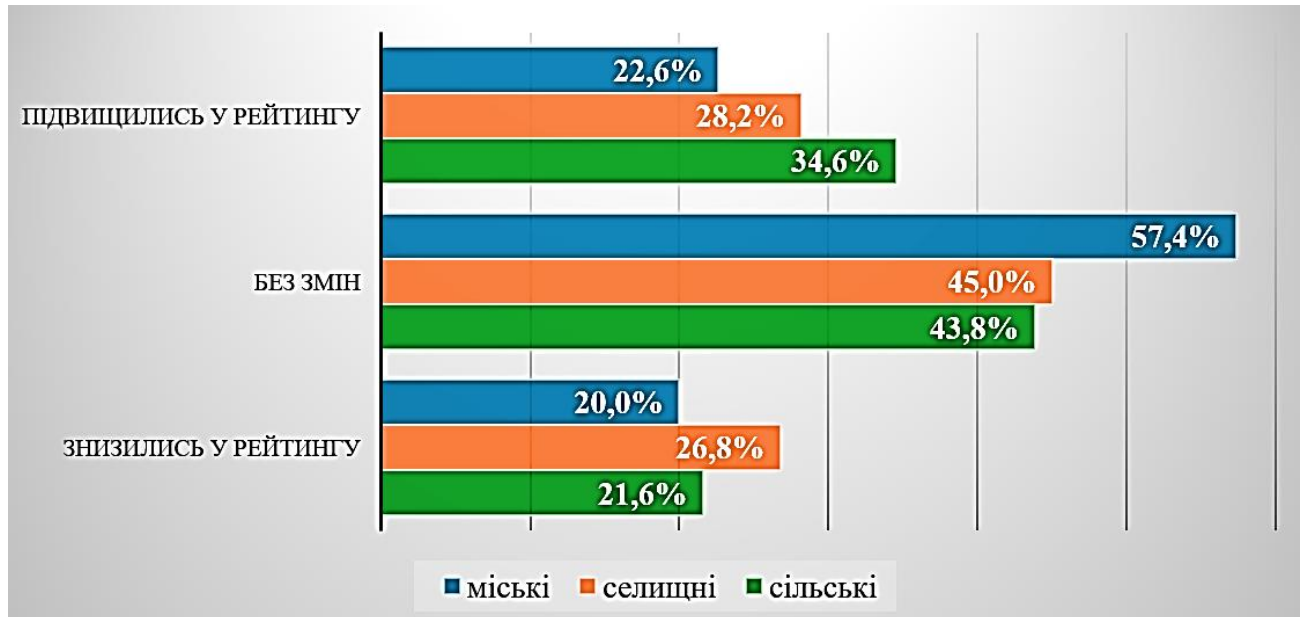

Рис. 2.7. Зміни рейтингових позицій громад за типами населених пунктів

Джерело: складено за даними [28].

Потребує подальшого вдосконалення підхід до формування національної і регіональної політики й відновлення регіональної і територіальної політики, що передбачає розробку та реалізацію механізмів підтримки територіальних громад, переважно тих, які розташовані на прифронтових територіях та районах активних дій, де ведуться бойові дії.

Практично актуальним залишається питання підвищення ефективності системи бюджетного вирівнювання для бюджетів територіальних громад (зокрема, удосконалення чинної системи, методів перевірки тощо). Отже, держава потребує регулювання (вирівнювання) фінансової спроможності органів місцевого самоврядування з метою забезпечення їх достатніми ресурсами для надання певної якості та кількості публічних послуг, гарантованих державою.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Як свідчить проведений аналіз, щодо громад району, то у 424 громадах рейтинг підвищився в порівнянні з 2021 роком, в 327 громадах – рейтинг знизився, а у 687 громадах рейтингові показники не змінилися. Коли відбулася зміна статусу територіальних громад та їх переходи в нижчих (вищих) категоріях платоспроможності, об'єктивним явищем, зумовленим динамікою розвитку територіальних громад та впливом війни.

Разом з тим, посилення диференціацій спроможності також і може призвести до неспроможності регіональних громад надавати якісні й ревалентні публічні послуги жителям своїх громад, також до відмінностей у якості (кількості) наданих публічних послуг. Це не зовсім узгоджується з основним принципом реформи місцевого самоврядування, яким є прагнення забезпечити однакову якість публічних послуг для громадян у різних регіонах та різних громадах.

РОЗДІЛ 3.

НАПЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Податкове забезпечення в регіоні необхідно розглядати як невід'ємну частину державного управління, державної економічної політики на національному та регіональному рівнях. Вирішення проблеми стимулювання та фінансового забезпечення регіонального розвитку передбачає [17].

- створені рівні умови для динамічного та й збалансованого соціально-економічного розвитку всіх регіонів України;
- забезпечити, щоб кожен громадянин, незалежно від місця проживання, дотримувався соціального захисту, який забезпечує держава;
- подолання економічного спаду на окремих територіях та оперативне та комплексне вирішення питань охорони довкілля (рис. 3.1).

Регіональні фінанси є основним інструментом реалізації регіональної соціально-економічної політики, спрямованої на сприяння розвитку виробництва, зростанню населення та зайнятості, залученню економічних інвестицій. Для забезпечення регіональної економічної стабільності дуже важливим є порядок формування та контроль використання фінансових ресурсів.

У липні 2022 року Верховна Рада України прийняла важливі зміни до «Про засади планування регіонального розвитку», якими уточнила трирівневу систему планування регіонального розвитку, принципи політики відновлення постраждалих територій та функціональні типи територій, з метою забезпечення її розвитку запроваджуються спеціальні законодавчі акти, що визначає «відновленою територією» громади, територія яких зазнала бойових дій, тимчасово окупована або зазнала значних збитків, та «громади, що характеризуються різким погіршенням рівня соціально-економічного розвитку та значними переміщеннями». населення, відселеного в інші регіони та/або інші

держави», то в розпорядження включено критерій, що «станом на 1 січня 2022 року кількість внутрішньо переміщених осіб становить понад 10% від загальної кількості населення громади.

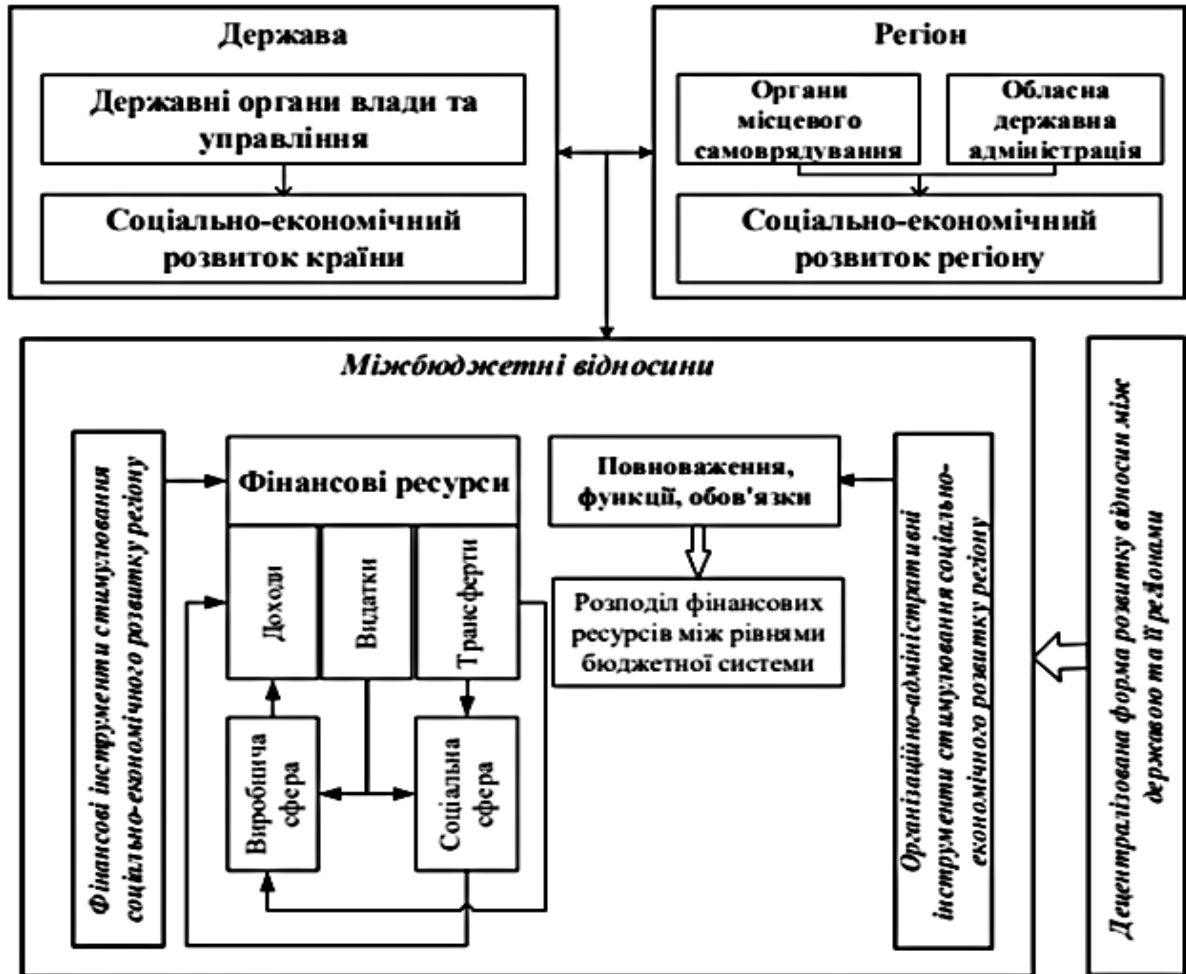

Рис. 3.1. Концептуальна схема державної політики фінансового забезпечення регіонального розвитку

Джерело: складено за даними [32].

Надання більшої самостійності місцевим органам влади у формуванні та виконанні місцевих бюджетів сприятиме посиленню інтересів дохідної складової та усуненню розбіжностей у законодавстві у бюджетній сфері. Від формування та використання доходів місцевих бюджетів залежить стабільність економіки, регіональний розвиток та соціальна захищеність населення (рис. 3.2).

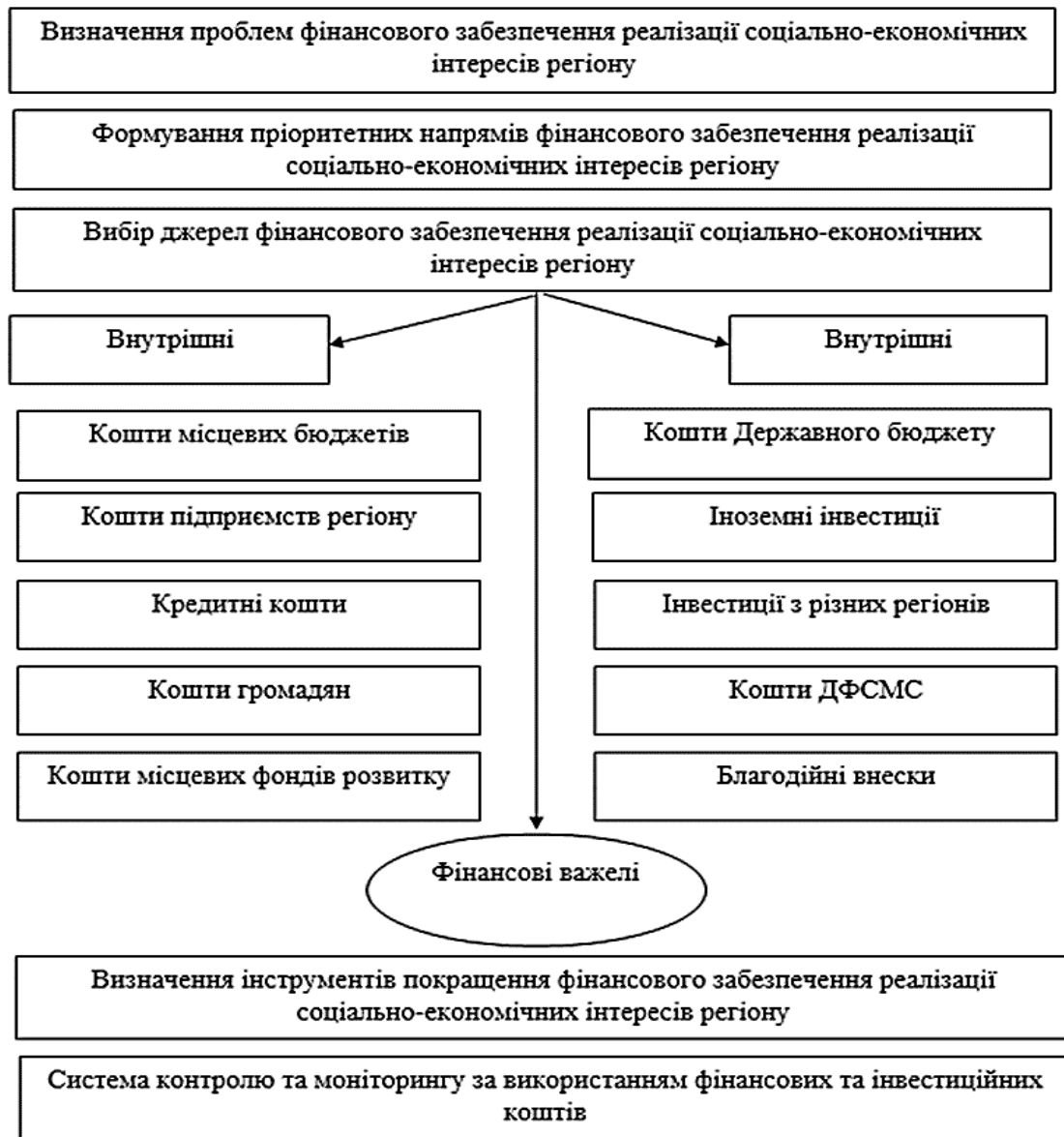

Рис. 3.2. Фінансовий механізм забезпечення реалізації соціально-економічних інтересів регіону

Джерело: складено за даними [22].

Перспективними напрямками національної регіональної політики до 2027 року визначено розвиток та солідарність людей – згуртована, децентралізована, конкурентоспроможна та демократична Україна, в якій зруйнована війною Україна відновилася та жила гідним життям; для тих, хто повернувся тим, хто виїхав (рис. 3.3).

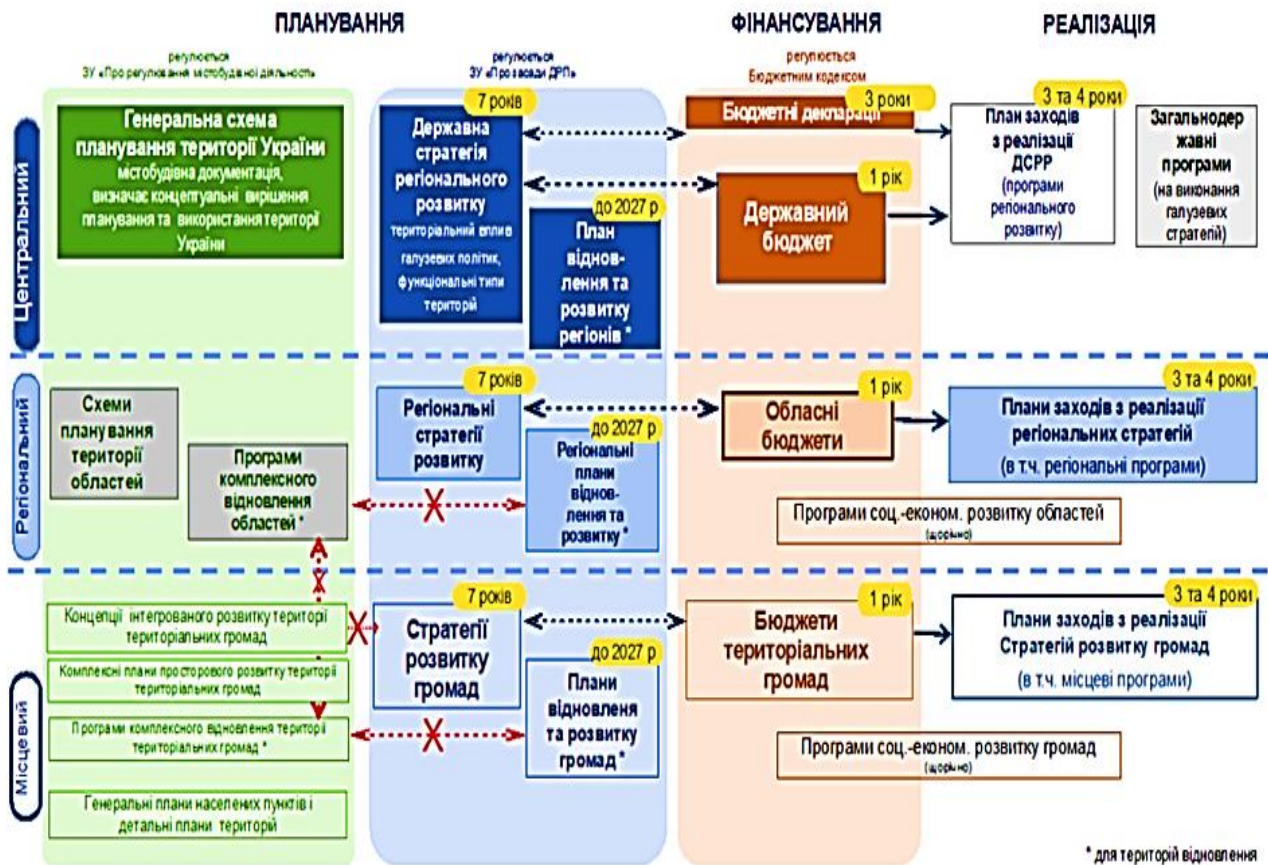

Рис. 3.3. Управління державною політикою фінансового забезпечення регіонального розвитку

Джерело: складено за даними [18].

Рішення про ліквідацію Мінрегіону у грудні 2022 року та створення нового Міністерства розвитку громад, території та інфраструктури на початку 2023 року суттєво загальмувало весь прогрес у становленні справді ефективної європейської моделі регіонального розвитку в Україні. Новостворене відомство досі є передусім міністерством інфраструктури, а не розвитку громад та регіонів. Йому не вдалося розробити та реалізувати національну регіональну політику, яка могла б вирішити складні виклики, пов'язані з тотальною війною, і скористатися можливістю отримати статус кандидата в ЄС. У 2023-2024 роках усі аспекти управління регіональною політикою країни відпадають, а не просуваються відповідно до рекомендацій звіту Єврокомісії «Україна-2023» [27]. У 2022-2024 роках

фінансування ДФРР призупинено через об'єктивні причини війни. Решту коштів галузевої бюджетної підтримки регіонального розвитку ЄС (понад 400 млн грн) інтегровано до загального фонду державного бюджету України.

У країнах ЄС відповідність проектів плановій документації та умовам проектних тендерів оцінюють навчені експерти за допомогою відповідних електронних систем оцінювання з дотриманням конфіденційності та зобов'язань декларувати конфлікт інтересів. Ці експерти отримують гроші за свою роботу і дорожать своєю репутацією. Це причина зменшення ризику корупції, а не ризик електронного голосування. Відсутність узгодженої місцевої та регіональної статистичної системи, яка відповідає вимогам ЄС і робить наші громади та регіони порівнянними з ЄС, значно уповільнює наш прогрес у ЄС і підриває зусилля щодо створення високих стандартів.

Перелік завдань, які необхідно вирішити в короткостроковій та середньостроковій перспективі:

- продовжити децентралізацію, враховуючи демографічну, безпекову та економічну ситуацію, створену війною;
- організувати систему планування відновлення та розвитку на законодавчому та підзаконному рівнях;
- інтегрувати оцінку територіального впливу проектних рішень, які прямо чи опосередковано впливають на розвиток територій, у практику урядів та центрів регіонального розвитку та координувати галузеву політику на території;
- приведення критеріїв визначення територій відновлення (уражених територій) у відповідність до Закону;
- прийняти законодавство, яке б забезпечувало можливості заселення нових територій;
- формування чіткої економічної політики в різних типах макрорегіонів України.

Для поліпшення фінансове забезпечення регіонального розвитку:

- 1) збільшити обсяг фінансових ресурсів, що залучаються до регіонального та місцевого публічного секторів через місцеві бюджети, та визначити оптимальний рівень фіскальної децентралізації відповідно до національних умов України;
- 2) підвищити самостійність місцевих бюджетів;
- 3) встановити прозору систему бюджетного вирівнювання та чітко визначити критерії для «територій-донорів» та «територій-реципієнтів»;
- 4) розробляє та запроваджує бюджетні інструменти стимулювання активної діяльності органів місцевого самоврядування щодо забезпечення соціально-економічного розвитку території;
- 5) посилення тягового ефекту бюджету розвитку;
- 6) зменшити асиметрію регіонального розвитку (не порушуючи стимулів більш економічно розвинених регіонів);
- 7) забезпечення взаємозалежності між економічним розвитком регіону та обсягом фінансових ресурсів, що перерозподіляються з місцевих бюджетів;
- 8) створити систему координації та координації дій органів місцевого самоврядування та державної влади в кожному регіоні для забезпечення збалансованого розвитку регіону та країни в цілому.

Регіони України можна умовно виділити за типом, залежно від належності до того чи іншого типу конвергенції фінансового забезпечення сталого розвитку та його напрямів, з одного боку, на стабільні, умовно стабільні та нестабільні регіони, з іншого боку, поділяють на високий, середній та низький рівні фінансової підтримки сталого розвитку в регіонах [7].

Алгоритм формування стратегії для кожного типу регіону базується на залежності між рівнем фінансового забезпечення у сфері сталого розвитку та відповідним цьому рівню рівнем регіональної стабільності. Обираючи стратегічні альтернативи, регіони повинні враховувати, до якої зони залежності вони потрапляють (рис. 3.4.).

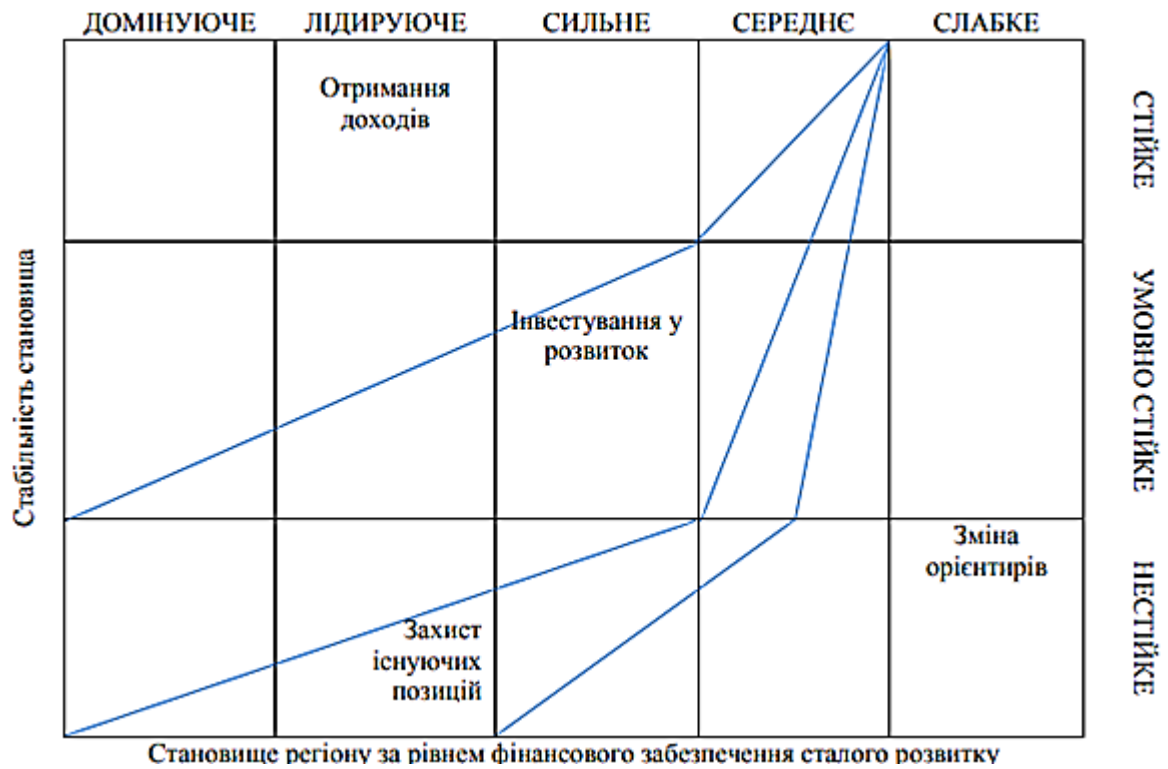

Рис. 3.4. Зони стратегічних рішень фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів

Джерело: складено за даними [7].

Регіони із середнім рівнем розвитку залежно від стабільності фінансової ситуації мають обрати одну з наступних стратегій: Стратегія зростання, що передбачає активізацію інноваційної діяльності, розглядається як «полюс зростання» економічного розвитку. площі[13]. Реалізація цієї стратегії дозволить вивести регіон із середнього рівня на лідерський.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Питання фінансового та економічного розвитку в різних регіонах, відмінності та асиметрія у фінансовій підтримці за ринкових умов є складнішими, а відносини між департаментами та територіями стає все важче передбачити. Це

визначає тенденції розвитку та застосування регіональних фінансово-економічних моделей розвитку, що охоплюють основні питання фінансового забезпечення.

Важливою проблемою залишається збільшення регіонального розриву в соціально-економічному розвитку та недостатня економічна активність, яка зумовлена різними можливостями регіональних громад та їх представницьких інституцій щодо забезпечення місцевого розвитку. Подальше поглиблення диспропорцій регіонального розвитку може створити різноманітні загрози національній економічній безпеці. Сучасні умови розвитку економіки все більше вимагають підвищення регіональної конкурентоспроможності, що висуває нові вимоги до організації фінансового забезпечення економічного та соціального розвитку регіонів.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі розглянуто різні наукові методи визначення понять «фінансове забезпечення» та «регіональна фінансова підтримка» та зроблено теоретичне узагальнення їх визначень, які є основою фінансово-економічного розвитку регіону в сучасних умовах господарювання.

1. Отже, суб'єкти господарювання, територіальних громад, а також ресурсів зовнішніх інвесторів, сформованих таким чином, щоб фінансова основа економічного процесу відповідного регіону поєднувалася із запланованими соціальними програмами, реалізацією проектів, підтримкою стабільної роботи інфраструктури та покращення місцевого життєвого середовища.

2. Ключовим завданням національної та регіональної політики є дотримання ефективних механізмів фінансового забезпечення, зокрема напрямків і методів децентралізації частини державної влади та пов'язаних з нею фінансових ресурсів до нижчого рівня управління на основі демократичних цінностей. Відповідно до положень Конституції України. Протягом тривалого часу фінансова підтримка місцевого розвитку в основному покладалася на центральне прийняття рішень, залишаючи органи місцевого самоврядування та органи місцевого самоврядування без простору та ініціативи для активного пошуку ресурсів.

3. Інституційно-правову основу фінансового забезпечення регіонального розвитку в Україні становить, насамперед, Національна стратегія регіонального розвитку до 2027 року (яка визначає ключові проблеми та національні пріоритети регіонального розвитку). (Формування регіональної політики з точки зору державних потреб та інтересів) та Закону України «Про стимулювання регіонального розвитку». Останнім фінансовим інструментом підтримки регіонального розвитку є Національний фонд регіонального розвитку, але він ще не запрацював на повну силу. Тому, на думку Аудиторської палати України, до 2023 року не вдасться повною мірою забезпечити реалізацію основних цілей

створення ФДРР, якими є фінансове забезпечення формування «точок зростання» в регіонах. , реалізувати для них деякі пріоритетні інноваційні та інвестиційні плани та, відповідно, створити нові робочі місця.

4. За допомогою комплексу нормативів, методик і коефіцієнтів дослідити питому вагу відповідних бюджетних показників та оцінити стан фінансового та соціально-економічного розвитку регіону з точки зору фінансової безпеки та можливостей. Аналіз показує, що в сучасних умовах фінансово-економічний розвиток регіонів характеризується повільним зниженням ефективності використання ресурсного потенціалу окремих регіонів та постійним зниженням залежності регіонів від фінансових ресурсів. Національний бюджет. Рівень фінансової безпеки та можливості міста є абсолютно стабільними. Рівні в Києві та інших регіонах нормальні (Вінницька, Кіроволадська, Харківська області) або нестабільні (Закарпатська, Рівненська, Херсонська області).

5. Фінансова залежність українських органів місцевого самоврядування від централізованого отримання бюджетних коштів стала довгостроковою проблемою:

- майже 95% територіальних громад України отримують державні субвенції;
- майже 70% громад у більш ніж половині сільської місцевості України покладаються на субсидії, які розподіляє центр для забезпечення своїх щоденних потреб;
- бюджетні зобов'язання органів місцевого самоврядування покривають лише 85% фактичних потреб.

6. Вирішуючи специфіку фінансового забезпечення розвитку на регіональному та місцевому рівнях, необхідно визначити пріоритетність передачі ресурсів центрального бюджету від державного до місцевих органів влади. У цьому контексті децентралізацію часто ототожнюють із фіскальною децентралізацією, що ускладнює розуміння цілей реформ регіональної політики. З

огляду на це необхідно дослідити співвідношення цих категорій, виходячи з потреби забезпечення національної безпеки та регіональної економічної безпеки.

7. Основними загрозами для стабільності формування місцевих бюджетів та здійснення повноважень місцевими органами влади залишаються:

- поступове скорочення дохідної та скорочення видаткової складової місцевих бюджетів унеможливить повноцінне виконання повноважень місцевими радами та місцевими державними адміністраціями за умови незмінності податкового законодавства в частині забезпечення ефективних та достатніх джерел доходів. для місцевих бюджетів;

- несвоєчасне та недостатнє фінансування соціальних потреб у громадах та регіонах може призвести до неможливості реалізації соціальних планів, зниження рівня соціальної захищеності громадян, зростання соціального невдоволення. Цільові державні програми фінансують видатки в одних і тих же сферах економіки, а їх дії призводять до розпорошення коштів та їх неефективного використання;

- позбавити регіони коштів на капітальне фінансування, реформу ЖКГ, будівництво доріг та житла.

Тому вдосконалення фінансового забезпечення регіонального розвитку, зміцнення дохідної складової місцевих бюджетів, оптимізація видатків та підвищення фінансової спроможності громад передбачають:

- розпочати практичну реалізацію реформ місцевого самоврядування, спрямованих на децентралізацію фінансових ресурсів та розширення повноважень органів місцевого самоврядування щодо володіння та розпорядження майном громади;

- - забезпечити стабільне джерело надходжень до місцевого бюджету та розширити дохідну базу місцевого бюджету за рахунок перерахування до місцевого бюджету 10% податку на прибуток підприємств різних форм власності

(крім комунальних) у межах громади, а також витрати на надання адміністративних послуг, національні тарифи та екологічні податки 80% доходу;

- розширити перелік місцевих податків і зборів платою за землю (об'єднавши їх з діючими податками на нерухоме майно, відмінне від землі);

- надати місцевим радам у містах, селищах і селах право самостійно встановлювати розмір акцизів і податку на нерухомість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України. URL: <https://zakon.help/law/2456-VI/edition01.01.2018/page8>.
2. Вебпортал Головного управління Державної казначейської служби України у Житомирській області. URL : <https://zhy.treasury.gov.ua>
3. Вирішення екопроблем у регіонах: усе в руках громад? URL : <https://tyzhden.ua/Society/208470>.
4. Глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року (відповідно до резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний розвитку у галузі сталого розвитку на період до 2030 року», схваленої 25 вересня 2015 року, A/RES/70/1). URL : <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>.
5. Дем'янчук О. І. Теоретичні основи фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці. Наукові записки. Випуск 23. 2013. С. 153–160.
6. Департамент фінансів Житомирської облдержадміністрації. URL: <https://depfin.zht.gov.ua/>
7. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 01.11.2024).
8. Державний вебпортал бюджету для громадян. URL : <https://openbudget.gov.ua> (дата звернення: 23.11.2021).
9. Державно-приватне партнерство: час вчитися на помилках. URL: <https://dt.uagazetaissue1168>.
10. Децентралізація влади: як зберегти успішність в умовах нових викликів? URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1131/>.
11. Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/> (дата звернення 01.11.2024).

12. Децентралізація: коротко про головне. URL : <http://cost.ua/news/698-detsentralizatsiya-korotko-pro-holovne>
13. Дія: Портал державних послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://diia.gov.ua>.
14. Дурова, Н. В., Кондратюк, Д. Ю., & Першко, Л. О. (2024). Геоінформаційні технології територіальних громад в умовах діджиталізації. Академічні візії, (32). вилучено із <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1189>
15. Екологічна політика – Сталий розвиток для України. Сталий розвиток для України – Сталий розвиток для України. URL: <https://sd4ua.org/golovni-temi-stalogo-rozvitku/ekologichna-polityka/> (дата звернення: 16.08.2024).
16. Європейська хартія місцевого самоврядування. Документ № 994_036, редакція від 16.11.2009. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
17. Збірник спроможних освітніх мереж в ОТГ : збірник хороших практик та вивчених уроків. URL : <https://decentralization.gov.ua/education/library>.
18. Звіт про огляд витрат державного бюджету у сфері регіонального розвитку в частині підтримки формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL : <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/1.-zvit.pdf>
19. Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад. URL : <https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium>
20. Кодекс цивільного захисту України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення: 28.08.2024).

21. Конституція України. Офіційний вебпортал парламенту України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 01.09.2024).
22. Корсак , К., Кірик , Т., Давиденко , Г., Журбинський , Д., Корсак , Ю., Ляшенко , Л., & Першко , Л. (2023). Нооаналіз коеволюції суспільств й освіт та прогноз майбутнього. Грааль науки , (26), 407–424. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.14.04.2023.074>.
23. Методичні рекомендації щодо виконання власних (самоврядних) повноважень об'єднаних територіальних громад у сфері соціального захисту населення : Наказ Міністерства соціальної політики від 19 січня 2016 р. № 26.
URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FN017508.html.
24. Методичні рекомендації щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій. URL : <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/strategichne-planuvannya-rozvytku-terytorialnyh-gromad/metodychne-zabezpechennya/>
25. Методологія стратегічного планування розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні. URL : https://surdp.eu/uploads/files/SP_OTG.
26. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу : аналіт. доп. / [В. Г. Потапенко, В. О. Баранник, Н. В. Бахур та ін.] ; за ред. В. Г. Потапенка. – Київ : НІСД, 2023. – 54 с. – Режим доступу: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.02>
27. Місцеві бюджети зростають – але резервів ще багато. URL: <https://biz.censor.net.ua/m3029101>.
28. Об'єднані територіальні громади. Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/gromada>.

29. Офіційний вебсайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL : <https://www.minregion.gov.ua/press/news/v-ukrayini-prodovzhuyut-vidkrivatisya-novi-ambulatoriyi-v-silskiy-mistsevosti/>.

30. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL : <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>

31. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL : <https://www.mof.gov.ua/uk>

32. Офіційний сайт Представництва Європейського Союзу в Україні. URL : https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk.

33. Офіційний сайт прес-центру ініціативи «Децентралізація». URL : decentralization@minregion.gov.ua.

34. Першко Л. О. Забезпечення фінансової самостійності місцевого самоврядування в умовах децентралізації. Вісник Хмельницького національного університету. 2020. № 3. С. 270-273.

35. Першко Л. О. Напрями підвищення ефективності формування місцевих бюджетів України за умов фінансової децентралізації. Науковий вісник Полісся. 2020. № 2(18). С. 91-101.

36. Податковий кодекс України. URL: <https://www.profiwins.com.ua/uk/legislation/kodeks/1349.html>.

37. Прихований клондайк: як розкрити потенціал бюджетів об'єднаних територіальних громад. URL: <https://voxukraine.org/uk/prihovaniyklondajk-yak-rozkriti-potentsial-byudzhativ-obyednanih-teritorialnih-gromad/>.

38. Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 847-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-%D1%80#Text>

39. Публічний геопортал Центру досліджень соціальних комунікацій [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://nbuviap.gov.ua>.
40. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг. URL: <https://www.prostir.ua/?library=resursnezabezpechennya-objednanoi-terytorialnoi-hromadyta-jiji-marketynh>.
41. Теоретико-методологічні аспекти зміцнення та розвитку місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації : монографія / Л. О. Першко. – Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2020. – 316 с.
42. Територіальні громади як лідери якісних змін сталого розвитку. URL : <https://ecolog-ua.com/news/terytorialni-gromady-yak-lidery-yakisnyh-zmin-stalogo-rozvytku>
43. Цілі сталого розвитку 2016-2030. URL : <http://www.un.org.ua/ua/tsili'rozvytku'tysiacholittia/tsili'staloho'rozvytku>
44. Щур Р. І. Фінансовий потенціал територіальних громад: теоретичний аналіз. Економіка та держава. 2018. № 5. С. 60–64.
45. Mykolaichuk, M. ., Shpektorenko, I. ., Pershko, L. ., Pasichnyi, R. ., Blishchuk, K. ., & Dzvinchuk, D. Innovative competences in public administration: The key to sustainable development, increasing financial efficiency and ensuring national security. (2024). *Edelweiss Applied Science and Technology*, 8(6), 1334–1343. <https://doi.org/10.55214/25768484.v8i6.2250>.
46. Pyatnychuk, I., Akimova, L., Pavlovskyi, O., Vengerskyi, O., Akimov, O., & Pershko, L. The economic and legal dimension of the migration of intellectual and human capital as a threat to national security: The role and possibilities of public administration. (2024). *Edelweiss Applied Science and Technology*, 8(6), 1481–1491. <https://doi.org/10.55214/25768484.v8i6.2264>.